

на туристів мертві міста й села, наприклад, місто-примара Прип'ять, яке покинули після катастрофи всі його жителі (47,5 тис. осіб). Популярним є звичайно місто Чорнобиль, яке відвідали за цей час більше 7,5 тис. іноземців. Провайдери туристичних фірм спромоглися пропонувати туристам розширену програму відвідин, навчання навичкам радіаційного виживання, карти ландшафтів, що побудовані з можливістю мінімального ризику опромінення, транспортну інфраструктуру тощо.

Отже, це перспективний вид діяльності, що може забезпечити не лише ефект «синергії», а й сприяти сталому розвитку туризму, як наслідок, знизити соціально-економічну депресію територій Іванківського, Поліського районів Київщини. Спрямований розвиток екстремального та техногенного туризму в силу унікальності досліджуваного об'єкту (територій районів та, безпосередньо, Зони відчуження) сприятимуть поширенню інформації не лише на Україну, а й на світ. Це приверне увагу наукової та політичної громадськості Європи, міжнародних організацій, світових донорів до проблем розвитку українського суспільства, сучасних викликів та небезпек, про які краще пам'ятати.

Список використаних джерел

1. Джонсон Д. Ядерний туризм: непередбачуваний спадок Чорнобильської катастрофи / Д. Джонсон // National geographic. Ukrainian edition. – 2014. – № 9. – С. 124–141.

2. Лісовський С. А. Доповідь України до Конференції ООН зі сталого (збалансованого) розвитку Ріо+20 (проект) / С. А. Лісовський, Г. Б. Марушевський, П. Г. Павличенко, Л. Г. Руденко, Т. В. Тимочко ; за ред. Л. Г. Руденка. – К. : Центр екологічної освіти та інформації, 2012. – 60 с.

3. Поливач К. А. Інформаційно-довідковий атлас природно-заповідного фонду регіону / К. А. Поливач // Український географічний журнал. – 2016. – № 1. – С. 53–60.

УДК 502(477.82-751):63

Т. С. Павловська – кандидат географічних наук, доцент кафедри фізичної географії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Ю. В. Білецький – кандидат біологічних наук, доцент кафедри фізичної географії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

К. А. Силівонюк – студентка кафедри фізичної географії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНІ ТЕРИТОРІЇ ЛІСОВОГО ФОНДУ ДП «РАТНІВСЬКЕ ЛМГ»

Роботу виконано на кафедрі фізичної географії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Представлено результати аналізу природно-заповідного фонду (ПЗФ) в межах лісів ДП «Ратнівське лісомисливське господарство». Охарактеризовано сучасні структури ПЗФ лісів підприємства за категоріями, кількістю та площею природно-заповідних територій. Проаналізовано динаміку розвитку ПЗФ на лісових землях. Виявлено проблеми та перспективи використання досліджуваних лісових заповідних територій.

Ключові слова: заказник, лісовий фонд, пам'ятка природи, природно-заповідні території, природно-заповідний фонд, Червона книга України.

Pavlovska T. S., Biletskyi Y. V., Sylyvoniuk K. A. Protected Areas of Forest Fund of Ratnivs'ke FHE State Enterprise. The results of the analysis of the Nature Reserve Fund (hereinafter – NRF) within the forests of the State Enterprise «Ratnivs'ke Hunting Forestry Enterprise» are presented. The modern structures of the NRF of the forest enterprises according to the categories, quantity and area of protected areas are described. The dynamics of the development of NRF in forest lands is analyzed. The problems and perspectives of using investigated forest of protected areas are revealed.

Key words: reserve, forest fund, natural monument, nature reserves, nature reserve fund, the Red Book of Ukraine.

Охорона, збереження і відтворення біорізноманіття ландшафтів є одним із ключових завдань у географії та екології, адже, від стану природного навколишнього середовища залежить комфорт та якість життєдіяльності людини. Головною складовою його вирішення є формування науково обґрунтованої, репрезентативної та ефективно керованої системи природоохоронних територій. Крім збереження й відтворення типових, унікальних, рідкісних видів рослин, тварин і ландшафтів, об'єкти природно-заповідного фонду (ПЗФ) мають рекреаційну цінність для місцевого населення і туристів. Особливо важливе значення для розвитку туристичної та оздоровчої діяльності мають заповідні території, розміщені у межах лісового фонду.

Волинська область є однією з найбільш заліснених в Україні. Ліси займають третину її площі і сконцентровані переважно в поліській частині краю. Відновлення й збільшення ареалів лісової рослинності для економічних та екологічних цілей є провідним завданням державних лісгосподарських підприємств, серед яких і «Ратнівське лісомисливське господарство» (далі – ДП «Ратнівське ЛМГ») Волинського обласного управління лісового та мисливського господарства. Підприємство розташоване в межах Ратнівського (переважно) та Камінь-Каширського адміністративних районів.

Сучасна площа ДП «Ратнівське ЛМГ» становить 28832,1 га. Найбільшу частку площі (61,65 %) займають експлуатаційні ліси (мають найбільше господарське значення). П'яту частину площі лісгоспу (20,08 %) становлять ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення (у них здійснюються наукові дослідження та спостереження за станом природних комплексів, вони виконують естетичну функцію). Захисні ліси займають 17,38 % площі лісгоспу (вони, насамперед, виконують ґрунтозахисну, водоохоронну, кліматорегулюючу, водорегулюючу ролі). Рекреаційні ліси складають найменшу частку площі (близько 0,9 %) досліджуваної території й використовуються, насамперед, для відпочинку місцевого населення та туристів. Породний склад лісів різних категорій приблизно однаковий: домінантною породою є сосна звичайна, субдомінантними – береза повисла, вільха чорна, дуб звичайний, ялина європейська [1].

У лісовому фонді ДП «Ратнівське ЛМГ» налічується 11 об'єктів ПЗФ, які належать до двох категорій природоохоронних територій: заказників (7) та пам'яток природи (4). Тут вирізняється гідрологічна пам'ятка природи «Озеро Святе», яка має загальнодержавне значення. Усі інші природно-заповідні території (ПЗТ) мають місцеве значення. На території ДП «Ратнівське ЛМГ» об'єкти ПЗФ займають

5789,51 га, що становить 20,08 % площі підприємства. При цьому площа заказників становить 5728 га, пам'яток природи – 61,51 га (відповідно 98,93 % та 1,07 % площі ПЗФ лісгоспу).

Першими об'єктами ПЗФ на території ДП «Ратнівське ЛМГ», організованими ще у 70-80-х рр. минулого століття, є: ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Дуб звичайний» (1972 р.), гідрологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Озеро Святе» (1975 р.), загальнозоологічний заказник місцевого значення «Липине» (1980 р.), лісовий заказник місцевого значення «Гірницький» (1983 р.), ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Гірницький ялинник» (1986 р.), лісовий заказник місцевого значення «Доманівський» (1989 р.). У 90-х рр. минулого століття та на початку 2000-х рр. структура ПЗФ лісництва поповнилася ще 5 об'єктами місцевого значення: гідрологічним заказником «Озерця» та лісовим заказником «Смольне» (1993 р.), гідрологічним заказником «Гірницьке болото» (1994 р.), зоологічною пам'яткою природи місцевого значення «Ялиновий ліс» (2000 р.) та загальнозоологічним заказником «Гвозди» (2005 р.) [3].

Найпоширенішими рослинними угрупованнями, що перебувають під охороною на території лісгосподарського підприємства, є бори, представлені сосною звичайною з домішкою дуба черешчатого та звичайного, ялини європейської, берези повислої, осики звичайної та вільхи чорної. Особливої уваги в лісах заслуговують червонокнижні види рослин: молочай звичайний, коручка болотяна, сон лучний (поширені на території лісового заказника «Смольний»); лісові орхідеї, коручка чемерникоподібна, любка дволиста і гніздівка звичайна (наявні у загальнозоологічному заказнику «Гвозди»); помикамінь болотний та осока тонкокореневищна (трапляються в межах гідрологічного заказника «Гірницьке болото»). У межах ПЗФ ДП «Ратнівське ЛМГ» зростають кілька видів лікарських рослин: конвалія травнева, валеріана лікарська, алтея лікарська та ін. [2; 3].

На території ПЗФ лісгоспу під охороною перебувають не лише рідкісні види рослин, а й такі, що широко представлені на Поліссі, проте характеризуються специфічними умовами зростання або віковими особливостями. Зокрема, в межах ботанічної пам'ятки природи місцевого значення «Дуб звичайний» зростає дуб черешчатий віком понад 400 років, який є своєрідним велетнем на території лісництва. У межах лісових заказників «Гірницький» та «Смольний» значну площу займають високобонітетні насадження ялини європейської віком понад 90 років, яка занесена до обласного насінневого фонду. В межах інших природно-заповідних об'єктів (ПЗО) під охороною перебувають високобонітетні формації, представлені сосновими, дубовими, ялиновими, березовими, осиковими, вільховими породами дерев різного віку – від 50 до 170 років [2; 3].

На досліджуваній території мешкає значна кількість типових представників поліської фауни: лось, олень благородний, кабан дикий, куниця лісова, вивірка звичайна, заєць сірий; з орнітофауни поширені горобцеподібні, дятлоподібні, соколоподібні, совоподібні; на узбережжях озер і в прилеглих лісах мешкає багато видів водоплавних і навколоводних птахів, плазунів, земноводних; в озерах трапляються щука, короп, окунь. Серед червонокнижних видів поширені лелека чорний (гніздиться переважно на території зоологічної пам'ятки природи «Ялиновий ліс» та загальнозоологічного заказника «Гвозди»), тетерук, орябок, глушець (відмічені в межах загальнозоологічного заказника «Липине») [2; 3].

Сучасний стан ПЗФ ДП «Ратнівське ЛМГ» можна вважати задовільним. Проблемами для ефективного функціонування досліджуваних ПЗТ можуть бути наслідки непрофесійного меліоративного осушення та незаконного вирубування лісів на Поліссі, поширення шкідників у лісах різного функціонального призначення. Актуальними загрозами для природоохоронних територій лісгоспу залишаються:

браконьєрство; пожежі; засмічення; механічне пошкодження трав'яно-лишайникового покриву, чагарників і дерев під час збору квітів, ягід, лікарської сировини, що може призвести до деградації рослинності; нерегульоване відвідування, що загрожує рекреаційною дигресією найбільш доступних для туристів ландшафтів. Для оптимізації екологічної ситуації та розвитку заповідної справи у межах ДП «Ратнівське ЛМГ» доцільно збільшувати площі уже існуючих ПЗТ, розширювати спектр рекреаційного використання ПЗО й регулювати при цьому туристичні потоки на їхніх територіях; облаштовувати старі й створювати нові рекреаційні пункти для ефективнішого управління рекреаційною діяльністю у лісах підприємства та уникнення несанкціонованого використання лісових ресурсів краю.

Список використаних джерел

1. Білецький Ю. В. Породний склад лісів ДП «Ратнівське лісомисливське господарство» / Ю. В. Білецький, К. А. Силивонюк, О. І. Семенюк // Науковий огляд. – Київ. – № 7 (50). – 2018. – С. 44–54.
2. Карпюк З. К. Природно-заповідний фонд Волинської області: альбом-каталог / З. К. Карпюк, В. О. Фесюк, О. В. Антипюк. – Луцьк, 2018. – 136 с.
3. Проект організації та розвитку лісового господарства ДП «Ратнівське ЛМГ» Волинського обласного управління лісового та мисливського господарства. – Львів, 2013. – 228 с.

УДК 379.85:502.75(477.82)

В. К. Терлецький – кандидат біологічних наук, доцент кафедри інформаційної діяльності та туризму Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна»

ЗОЗУЛИНІ ЧЕРЕВИЧКИ ЯК ОБ'ЄКТ ТУРИЗМУ НА ВОЛИНІ

Робота виконана на кафедрі інформаційної діяльності та туризму ЛІРоЛ Університету «Україна»

Запропоновано принципово новий варіант організації пізнавальних туристичних маршрутів у місцях зростання рідкісного виду – зозулиних черевичків справжніх (*Cyrtipedium calceolus* L.). Наведено цікаві факти, які роблять ці рослини особливим об'єктом пізнання для туристів. Названо декілька районів, де зростають ці рослини і де можуть бути організовані такі пізнавальні туристичні маршрути.

Ключові слова: рідкісний вид, локалітет, полінії, полінарії, державний заповідник, національний природний парк.

Terletskiy V. K. *Cyrtipedium Calceolus* L. as the Tourist Object in Volhynia. There have offered new variant of tourist route' organization at the spots of rare species *Cyrtipedium calceolus* L. The author has cited interesting facts, which have made these plants the special object for tourist's knowledge. He has called some regions, where these plants've grown and where've might such cognitive tourist routes.

Key words: rare species, locality, polinies, polinaries, state reservation, national Natural Park.